

Elvyttääkö hevonen maaseudun?

RAUNI VARKIA, SIRPA PUSSINEN & JUKKA KORHONEN

Laurea-ammattikorkeakoulu, Hyvinkää

Maaseutupolitiikan ja maaseudun rakennemuutokset kansallisella ja kansainvälisellä tasolla vaikuttavat maaseudun toimintaan. Voiko hevosharrastajien ja -yrittäjien määrän viimeaikaisella kasvulla olla vaikutusta maaseudun elinvoimaisuuden elvyttäjänä ja työllistäjänä?

Hevoset ovat lisääntyvässä määrin osa suomalaista maaseutumaisemaa. Maamme hevosalaista noin 80 prosenttia sijaitsee maaseudulla tai haja-asutusalueella, ja noin 10 prosentilla maataloista pidetään tätä nykyä hevosia. Merkittävänä tuotantosuuntana hevosala on noin 2000 tilalla (2,5 % tiloista). Hevostuotantoon keskittyneiden maatilojen osuus on kaksinkertaistunut 1990-luvulta 2000-luvulle (Heiskanen ym. 2002: 21). Hevosala on suuri merkitys sivuelinkeinona koneurakoinnin, polttopuun myynnin ja maatalamatkailun ohella (Niemelä ym. 2005: 5). Hevosala on rakenteesta ja merkityksestä on Suomessa tehty vain muutama tutkimus (Heiskanen ym. 1989; Heiskanen ym. 2002; Tiilikainen 2004). Toimialan merkitys on kuitenkin huomioitu viimeaikaisissa hevosala koskevista tutkimus- ja kehittämissuunnitelmissa. Hevosalan kehittämissuunnitelmassa (Hollmén & Mäenpää 2004: 11) mainitaan tutkimustoiminnan yhtenä painopisteenä alan yhteiskunnallista ja taloudellista merkitystä selvittävä ja tukeva tutkimus. Myös kansallisessa hevosala tutkimusohjelmassa (2005: 11) on yhtenä tärkeimmistä tutkimusaiheista hevosalan yritystoiminnan kilpailukykyyn vahvistaminen.

Hevosia oli 1950-luvun alussa maassamme yli 400 000. Tämän jälkeen hevosten lukumäärä väheni aina 1980-luvulle asti, ollen alhaisimmillaan alle 30 000 (Heiskanen ym. 2002: 10). Hevosala on muuttanut 1950-luvulta alkaen työhevosesta urheilu- ja harrastushevoseksi. Aivan viime vuosikymmeninä rooli urheilu- ja harrastushevoseksi on saanut rinnalleen roolin elämyksen tarjoajana. Samalla myös aikuisten kiinnostus hevosharrastusta kohtaan on lisääntynyt (Etelä-Suomen...2003: 10). Uusiksi harrastusmuodoiksi ovat nousseet muun muassa valjakkoajo, lännenratsastukset ja ratsastusvaellukset. Luonnonsuojelun alueiden hoidossa hevonen on myös osin siirtynyt ta-

kaisin entiseen rooliinsa työhevoseksi (Pussinen ym. 2005: 6).

Laurea-ammattikorkeakoulussa tehtiin vuonna 2005 yhteistyössä Suomen Gallup Elintarviketieto Oy:n kanssa Hevosyrittäjä-kyselytutkimus tarkentamaan suomalaisen hevosala tulevaisuuden kuvaa (Pussinen ym. 2005). Kysely kohdistettiin otantatutkimuksena niille hevosomistajille, joilla oli omistuksessa vähintään kolme hevosta. Osoitetietojen lähteenä käytettiin Suomen Hippos ry:n hevosomistajarekisteriä sekä Suomen Ratsastajainliitto ry:n jäsentien osoitetietoja. Aineistosta on jäänyt pois muun muassa päätoimisia hoito- ja valmennuspalveluja tarjoavia talleja, sillä tallipaikkoja vuokraavat yrittäjät eivät välttämättä omista kolmea hevosta (Pussinen ym. 2005: 2). Kyselyn otannassa huomioitiin eri alueiden hevosmäärät ja otantaa painotettiin sen mukaisesti. Kyselyyn vastanneet (1172 vastausta) kattoivat noin 30 prosenttia vähintään kolmen hevosen omistajista, mikä edustaa 8 prosenttia Suomen kaikista hevosomistajista. Vastaajajoukossa on sekä ravi- että ratsuhevosomistajia. Tässä katsauksessa kyselyn tuloksia tarkastellaan alueellisesti Työvoima- ja elinkeinokeskusten (TE-keskusten) toimialueiden (yhteensä 15 aluetta) mukaisesti.

Hevosalan rakenne ja kehitys Suomessa

Hevosala voidaan jakaa karkeasti harrastus-, yritys- ja urheilutoimintaan. Hevosurheiluun liittyvät myös ravipelit (Tiilikainen 2004: 29). Hevosyrittäjä-kyselyyn vastanneista harjoitti yritystoimintaa 40 prosenttia ja harrastustoimintaa 60 prosenttia (Pussinen ym. 2005: 3). Tallitoiminta voidaan jakaa kasvatukseen, ratsastukseen ja ravivalmennukseen. Näiden rinnalla monilla talleilla on vuokrattavana karsinapaikkoja (Tiilikainen 2004: 29). Suurin osa Suomen talleista on ravitalleja. Ravikilpailutoiminnan merkitys onkin edelleen suuri hevosala tulonlähteenä (Kemiläinen 2004: 3). Suurinta hevosala yritystoiminnan viimeaikainen tulokehitys on kuitenkin ollut hevosten hoitopalveluissa eli esimerkiksi karsinapaikkojen vuokrauksessa (Tiilikainen 2004: 3). Hevosyrittäjä-kyselyn mukaan suurimmalla osalla

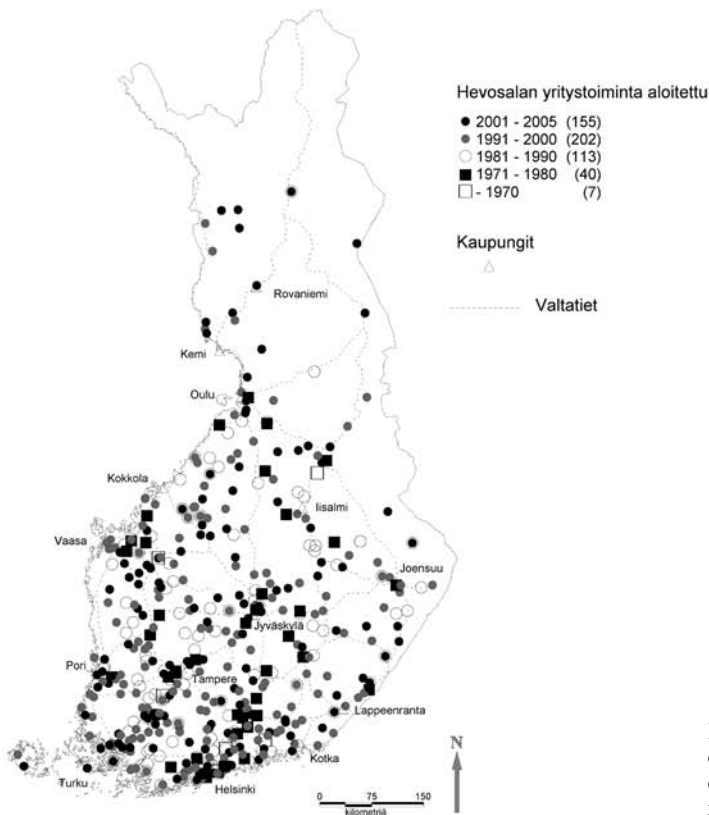
talleista tuloja saadaan useista eri toiminnoista. Yritystoiminnan päätoimintamuodot ovat hevoskasvatus (31 %), ratsastustunnit (26 %), ravivalmennus (21 %) ja karsinapaikkojen vuokraus (7 %). Muita pääasiallisia toimintamuotoja ovat siitostoiminta ja oriasemapaalvelut (3 %) ja matkailulliset toiminnot (3 %). Yritystoimintaa harjoittavien omistuksessa oleva hevospäämäärä oli vuonna 2005 keskimäärin 8,5 hevosta ja yrityksissä oli keskimäärin 18 hevosta ponipaikkaa. Yritysten kokoerot esimerkiksi liikevaihdolla tai hevospäämäärällä mitattuna ovat kuitenkin huomattavia (Pussinen ym. 2005: 4, 8).

Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen (MTT) selvityksen (Tiilikainen 2004: 25) mukaan hevostilojen tuotot ovat alhaisempia kuin kaikilla suomalaisilla tiloilla keskimäärin. Tämä johtunee siitä, että hevostilojen toiminta on pääosin pieni-omotoista, osa-aikaista sekä alkuperältään harrastuspohjaista. Yritystoimintaan siirytäänkin useimmiten harrastuksen kautta. Harrastepohjaisuuden vuoksi hevosaloistoimintaan liittyy selkeästi työn mielekkyyden ja elämänlaadun arvostaminen, mikä saattaa jopa ylittää taloudelliset tavoitteet.

Hevosten, hevosharrastajien ja tallien määrä on kasvanut Suomessa selkeästi 1980-luvun taitekohdan jälkeen (kuva 1). Suurinta kasvu on ollut vii-

meisen kymmenen vuoden aikana. Erityisesti ratsastusharrastus on kasvanut voimakkaasti (Saastamoinen 2003 a: 3). Hevosyrittäjä-kyselyn mukaan tallitoimintaa harjoittavista noin 70 prosenttia on aloittanut toimintansa vasta 1990-luvulla tai myöhemmin. Vuonna 2001 Suomessa oli noin yksitoista hevosta tuhatta asukasta kohti (Jansson 2003: 7). Tällä hetkellä maassamme on lähes 70 000 hevosta ja yli 15 000 hevostallia (Saastamoinen 2004: 6; Pussinen ym. 2005: 3).

Alan kasvun voi olettaa jatkuvan, sillä Hevosyrittäjä-kyselyyn vastanneista 42 prosenttia aikoo lisätä omistuksessaan olevien hevosten määrää ja 27 prosenttia harrastustoimintaa harjoittavista hevosenomistajista on todennäköisesti tai mahdollisesti aikeissa aloittaa yritystoimintaa seuraavien viiden vuoden aikana. Mikäli kyselyyn vastanneiden aikomukset toteutuvat kohderyhmässä, tarkoittaa tämä peräti 1 300 uuden hevosalan yrityksen syntymistä seuraavan viiden vuoden aikana (Pussinen ym. 2005: 6). Hevosten määrän lisääntyminen näkyy myös alalla työllistyneiden määrässä. Talliyrityksissä työskenteli vuonna 2002 noin 3 500 kokopäiväistä ja 6 000 osa-aikaista henkilöä sekä lisäksi satunnaisesti noin 7 000 harrastusluonteista avustajaa (Heiskanen ym. 2002: 50). Vuonna 2004

Kuva 1. Hevosyritysten perustamisvuodet Hevosyrittäjä-aineistossa. Yritykset on paikannettu postinumeroalueiden perusteella.

päätoimisia hevosalalla työskenteleviä oli jo 4 500 ja osa-aikaisia 9 000 (Tiilikainen 2004: 9).

Hevosala alueellisesti

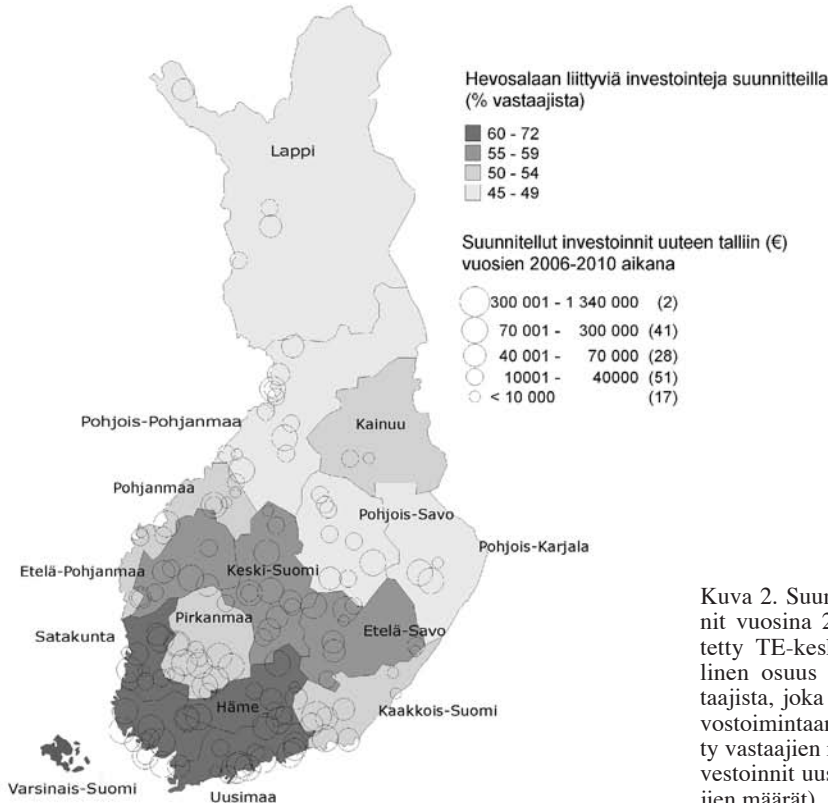
Hevosalan tutkimuksissa ja selvityksissä Suomi on usein jaettu osa-alueisiin joko hevosjalostusliittojen tai TE-keskusten perusteella, mikä vaikeuttaa tutkimusten vertailtavuutta (ks. esim. Heiskanen ym. 2002; Pussinen ym. 2005). Selvää kuitenkin on, että hevosia ja ratsastusharrastajia on eniten eteläisessä Suomessa. Monet harrastajista ja hevosen omistajista asuvat kaupungeissa tai taajamissa, joten heidän hevosensa ovat hoidossa karsinapaikkoja vuokraavissa yrityksissä. Tällaisten yritysten kysyntä on suurta etenkin Etelä-Suomessa (Alerini 2005: 9–12). Eteläisessä Suomessa noin puolet ja pohjoisessa Suomessa likimäärin kaksi kolmannesta talleista toimii mautiloilla (Heiskanen ym. 2002: 11). Mautiloilla hevos toiminta on tärkeä sivuelinkeino, joka tuo lisätuloja perusmaatalouden ohella. Sivuelinkeinojen oletetaan tulevaisuudessa entisestään lisääntyvän (Niemelä ym. 2005). Esimerkiksi Uudenmaan TE-keskuksen alueella Alueellisesta maaseutuohjelmasta (ALMA) myönnettiin vuosina 2000–2005 maaseutuyritysten tukemiseen tarkoitettua yritystuesta 37,7 prosenttia ni-

menomaan hevosalouteen. Hevosalouden investointien määrän oletetaan pysyvän jatkossakin korkealla tasolla (Maaseudun alueelliset... 2006: 10).

Hevosalan painottuminen eteläiseen Suomeen näkyy myös hevosyritysten liikevaihdossa. Vuonna 2005 hevosyritysten keskimääräinen liikevaihto oli maassamme 68 000 euroa. TE-keskusalueittain tarkasteltuna hevosalan yritysten keskimääräinen liikevaihto oli suurinta Uudellamaalla (142 206 €) sekä Varsinais-Suomessa (112 934 €) ja alhaisinta Kainuussa (22 400 €) ja Pohjois-Karjalassa (27 688 €) (Pussinen ym. 2005: 5). Erot yritysten liikevaihdossa olivat suuria, joten muutama suuri yritys aineistossa saattaa vääristää edellä mainittuja lukuja eteläisen Suomen eduksi. Hevosyrittäjäkyselyyn vastanneista 56 prosenttia aikoo seuraavien viiden vuoden aikana investoida hevosiin tai talliympäristöön (kuva 2). Eniten investointisuunnitelmia oli Uudenmaan, Satakunnan ja Hämeen alueella, vähiten puolestaan Pohjois-Karjalassa ja Pohjois-Savossa (Pussinen ym. 2005: 7).

Hevosalan kasvun vaikutukset

Hevosmäärän ja -yritysten kasvu lisää työllistymistä. Arvioidaan, että 6–10 hevosta työllistää yh-

Kuva 2. Suunnitellut hevosalan investoinnit vuosina 2006–2010. Kartassa on esitetty TE-keskusalueittain se prosentuaalinen osuus Hevosyrittäjä-aineiston vastaajista, joka aikoo investoida yleensä hevos toimintaan. Ympyräkuviolla on esitetty vastaajien mahdolliset euromääräiset investoinnit uusiin talleihin (suluisia vastaajien määrät).

den henkilön (Hollmén & Mäenpää 2004: 2; Pusinen ym. 2005: 5). Hevosten ja hevosharrastajien määrän kasvaessa lisääntyvät myös palveluyritysten määrät. Hevosten omistajat tarvitsevat tallipaikkoja, valmennus- ja koulutuspalveluita sekä muita hevosen hoitoon liittyviä palveluita, kuten kengitys- ja eläinlääkäripalveluita. Hevoset tarvitsevat korkealaatuista rehua, joka on viljelty juuri hevosten tarpeisiin. Rehuntuotannolla on kasvava merkitys maatalousyrittäjien tulonlähteenä ja samalla myös maiseman monimuotoisuuden sekä kaupunki-maaseutu-vuorovaikutuksen ylläpitäjänä. Vuoden 2003 tuottajainnoilla laskettuna jokaista hevosta kohti ostettiin vuonna 2003 vuorokaudessa 1,4 eurolla suomalaisen viljelijän tuotantoa. Laskennalliselta ”ostovoimaltaan” yksi hevonen vastaa tässä suhteessa noin kolmea ihmistä (Saastamoinen 2003b: 6). Liisa Rummukaisen (2005: 37–39) mukaan esimerkiksi Hausjärven, Hyvinkään, Lopen ja Riihimäen alueella käytettiin yhtä hevosta kohden vuodessa rehuihin, kuivikkeisiin ja tarvikkeisiin noin 900 euroa sekä palveluihin, kuten kengitys- ja eläinlääkäripalveluihin noin 400 euroa.

Johtopäätökset

Hevosilla on yhä näkyvämpi osa maaseutumaisemassa ja maaseudun elävöittäjänä. Muilla maatalouden tuotantosektoreilla on tapahtunut tilojen lukumäärien vähenemistä, mutta hevosilojen lukumäärä on kasvussa. Kotieläintuotantotilojen vähenemismvauhti on ollut 6–7 prosentin vuositasoa, siipikarjataloudessa jopa 9–10 prosenttia. Lypsykarjatilojen määrän arvioidaan miltei puolittuvan vuoteen 2013 mennessä (Lehtonen & Pyykkönen 2005: 7, 40–44). Hevostallien lukumäärän ennustetaan kuitenkin olevan vuonna 2012 lähes 17 000 (Kansallinen hevostutkimusohjelma 2005: 10), mikä tarkoittaisi noin 2 000 uutta tallia vuoteen 2005 verrattuna. Hevosalan kasvusuuntaus jatkuu tutkimusten mukaan ainakin seuraavan viiden vuoden aikana. Kasvu tulee olemaan suurinta Etelä-Suomessa (Pussinen ym. 2005: 5–7). Lisääntyvillä hevos- ja tallimäärillä on vaikutusta muihin palvelutoimintoihin, kuten rehuntuotantoon, varuste- ja tarvikke kauppaan, eläinlääkintä- ja kengityspalveluihin sekä neuvonta- ja koulutuspalveluihin, mikä tarkoittaa uusia työpaikkoja.

Hevonen myös yhdistää kaupunkia ja maaseutua tutustuttamalla kaupunkilaisia maaseutuun, sen maisemaan ja toimintaan. Elämyksellisten ja urheilullisten näkökohtien lisäksi hevosten merkitys nuorisotyössä on merkittävä. Onko hevosalatulevaisuuden maaseutupolitiikassa yhtenä maaseudun kehittämisen osa-alueena bioenergian, kyläyhteisöjen ja matkailun rinnalla?

KIRJALLISUUS

- Alerini, L. (2005). Täysihoitotalleja putkahtelee tiuhaan. *Hevosurheilu* 78/2005, 9–12.
- Etelä-Suomen hevosalan kehittämishjelma* (2003). Etelä-Suomen hevosalan esiselvitys 1.5–31.12.2003. 24 s. Laurea-ammattikorkeakoulu, Hyvinkää.
- Heiskanen, M. L., I. Klemola, M. Kumpulainen & P. Kauppinen (2002). *Hevostalous – merkitys ja tulevaisuus Suomessa*. 84 s. Hevostietokeskus, Kuopio.
- Heiskanen, M.-L., P. Laine, K. Talvela & R. Ihmuotila (1989). Hevostalouden rakenne ja merkitys elinkeinona Suomessa. Helsingin yliopisto, *Maatalous-ekonomian laitoksen julkaisuja* 38. 146 s.
- Hollmén, M. & M. Mäenpää (2004; toim.). *Hevosalan kehittämissuunnitelma. Hevosalan haasteet*. 13 s. Suomen Hippos, Espoo.
- Jansson, H. (2003). Hevonen ja ympäristö. *Teoksessa: MTT:n toimintakertomus 2003*, 7. MTT Kotieläintuotannon tutkimus, Ypäjä.
- Kansallinen hevostutkimusohjelma* (2005). MMM Työryhmämuistio 2005: 11. 30 s. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. Luettavissa myös Internet-osoitteesta: <www.mmm.fi>
- Kemiläinen, J. (2004). Hevostaloudella kasvava merkitys maaseutupolitiikassa. *Hevosurheilu* 101–102/2004, 3.
- Lehtonen H. & P. Pyykkönen (2005). Maatalouden rakennekehitysnäkymät vuoteen 2013. *Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen työpapereita* 78. 44 s.
- Maaseudun alueelliset kehittämistoimenpiteet Uudenmaan TE-keskuksen alueella ohjelmakaudella 2007–2013 (2006). 18.5.2006. <<http://www2.te-keskus.fi/newuus/Maaseutuosto/MOS-Ohjelma2007-%202013.doc>>
- Niemelä, T., E. Heikkilä & T. Meriläinen (2005). Monialainen yritystoiminta Keski-Suomen maataloilla. *Jyväskylän yliopiston taloustieteiden tiedekunnan julkaisu* 148/2005. 58 s.
- Peltonen, T. (2005). Hevosten maaseutu. *Hevosurheilu* 38/2005, 2.
- Pussinen S., J. Korhonen, T. Peltonen, M. Saastamoinen & P. Soini (2005). Kasvava hevosala. Hevosalan investointitarpeet ja yrittäjyyden muutokset lähitulevaisuudessa. Yhteenveto. 15.12.2005. <<http://www.hevosyrittaja.fi/invtarve.asp>>
- Rummukainen, L. (2005). Hevostalous Hausjärven, Hyvinkään, Lopen ja Riihimäen alueella. Julkaisematon opinnäytetyö. 59 s. Laurea-ammattikorkeakoulu, Hyvinkää.
- Saastamoinen, M. (2003a). Hevosen ruokinta ja hoito. *Tieto tuottamaan* 101. 125 s. Gummerus, Jyväskylä.
- Saastamoinen, M. (2003b). Hevonen yhdistää maaseutua ja kaupunkia. *Teoksessa: MTT:n toimintakertomus 2003*, 6. MTT Kotieläintuotannon tutkimus, Ypäjä.
- Saastamoinen, M. (2004). Hevosalan haasteet. *Teoksessa: MTT:n toimintakertomus 2004*, 6. MTT Kotieläintuotannon tutkimus, Ypäjä.
- Tiilikainen, S. (2004). Hevostalous maataloilla. *MTT:n selvityksiä* 67. 90 s.